

מוטי קפלן

עורך התוכנית

פינחס כהנא

קק"ל, היגוי ועדכון התוכנית

ציטוט מומלץ

קפלן מ וכהנא פ. 2010. מסמך מדיניות חדש לתמ"א 22 (תוכנית המתאר הארצית ליער ולייעור) יצא לאור בגרסה מחודשת. *אקולוגיה וסביבה* 1(1).

יער מחטי בגליל | התמונות באדיבות ארכיון קק"ל

מסמך מדיניות חדש לתמ"א 22 (תוכנית המתאר הארצית ליער ולייעור) יצא לאור בגרסה מחודשת

4 בינואר, 2010

[גיליון חורף 2010 / כרך 1\(1\)](#)

[בקצרה](#)

מסמך מדיניות לתמ"א 22, תוכנית המתאר הארצית ליער ולייעור, רואה אור על ידי קק"ל בימים אלו כספר. הספר נותן בידינו הזדמנות להכיר את תוכנית המתאר הארצית ליער ולייעור לפרטיה, הן במבט היסטורי הסוקר את תולדות התוכנית, מטרותיה ודרך הכנתה, והן את השפעתה ורישומה בשדה התכנון בשנים האחרונות. הזמן שחלף מאז אישורה של התוכנית מאפשר התבוננות מחודשת במטרותיה, בתפיסת עולמה ובהצלחתה בכל הנוגע לשמירה על שטחים פתוחים בישראל.

תחילתה של תמ"א 22 לפני כ-30 שנה, לאחר שבשלהי 1976 הורתה המועצה הארצית לתכנון ולבנייה על עריכת תוכנית מתאר ארצית ליער ולייעור. המועצה ביקשה ליעד שטחי יער, יערות קיימים ונוספים, בצורה שתבטיח את איכות הסביבה לרווחת האוכלוסייה. התוכנית הייתה אמורה להגדיר תפקודים שונים ליערות – ובהם יערות לשיפור נוף, יערות לנופש, פנאי ותיירות. הוראות המועצה הדגישו גם את חשיבותם של היערות בתפקודי שמירת טבע, ערכי נוף ומורשת היסטורית ואת שיתוף הפעולה הנדרש עם הרשויות העוסקות בכך. בשנת 1977 מינה שר הפנים דאז את עורכי התוכנית, שהם: אגף הייעור של מינהל הפיתוח בקרן קיימת לישראל, מינהל התכנון במשרד הפנים ומינהל מקרקעי ישראל.

הגרסה הראשונה של התוכנית נערכה בשנת 1980 והוגשה למועצה הארצית. התוכנית נדונה בוועדת משנה ואף הגיעה להערות של הוועדות המחוזיות. התנגדויות רבות הביאו להקפאת הטיפול בה. וכך, החל משנת 1985 שוב לא נדונה התוכנית במוסדות התכנון.

הגרסה השנייה של התוכנית הועלתה בראשית 1991. הנסיבות השתנו לאור גלי העלייה הגדולים שהחלו להגיע משנת 1989, ולאור הדרישה הגוברת לקרקע. כל אלה שבו והדגישו את הנחיצות בהגנה ובהסדרה תוכנית נאותה של היערות בישראל. הדברים הובאו שנית בפני המועצה הארצית לתכנון ולבנייה וזו הורתה על עריכת מחודשת של התוכנית. למעשה, לבד מהכרזה על התוכנית, כל תהליך ההכנה והאישור החלו מחדש.

ניסוח מטרותיה של הגרסה החדשה לא היה שונה בהרבה מן הנוסח אשר נקבע בשנת 1976 ואף על פי כן ניכר הצורך בעריכת תוכנית שונה לגמרי ברוחה ובאופייה. עשר השנים אשר עברו בין שתי התוכניות הביאו עימן שינויים מפליגים באשר לאיכות החיים והסובב בארץ. בשנות ה-1980 לא דובר עדיין כלל על צפיפות האוכלוסין

הגואה בישראל ועל מצוקת הקרקע. הבנייה הרוויה התמעטה והואץ הביקוש לבנייה צמודת קרקע. כל אלה, יחד עם הריבוי הטבעי וגל העלייה, הצביעו על האיום באזילתם של משאבי הקרקע בארץ.

שטח פתוח בצפון הארץ

יער ביריה

לימן ביער דודאים

התמונות באדיבות ארכיון קק"ל
הרציונל התכנוני אשר עמד בפני תמ"א 22 בגרסה החדשה היה – הגנה מרבית על יערות ושטחי חורש ערכיים, הנחשבים כמשאב נדיר הנמצא תחת איום מתמיד. על רקע הדברים הללו קבעה לעצמה התוכנית בגרסה החדשה מטרת-על כמותית, לאמור: ניסיון לשמר היקפים גדולים ככל האפשר של שטחי יער וחורש. עם זאת, התוכנית תרה אחר אותם שטחים בעלי איכות גבוהה, המבטאים נאמנה את נופי היערות והחורשים הטבעיים לסוגיהם.

בשנת 1995 הובאה התוכנית שנית לפני המועצה הארצית לתכנון ולבנייה. לאחר הערות הוועדה המחוזית, ובשלהי אותה שנה, זכתה התוכנית לאישור הממשלה, פורסמה כחוק ברשומות והפכה לחלק ממערכת תכנון המתאר הארצי.

מסמך המדיניות שהתפרסם בימים אלה סוקר בהרחבה את תוכניות המתאר המרכזיות אשר תוכננו ואושרו בתקופה שחלפה מאז אישורה של תמ"א 22, ואת מקומה בקרב תוכניות אלו. מן הדברים עולה, כי התוכנית הוטמעה בכל מערכת התוכניות, ובראשן תמ"א 35 – תוכנית המתאר הארצית המשולבת, בשורת תוכניות המתאר המחוזיות שקודמו ואושרו בחלקן בתקופה זו ובמאות רבות של תוכניות מקומיות בכל רחבי הארץ. יתר על כן, התוכניות האמורות, לא רק שלא גרעו ממתכונת השטחים בתמ"א 22, אלא שרבות מהן אף הוסיפו עליהם כהנה וכהנה, ובכך הרחיבו את תחומי היער והחורש המוגנים בארץ. התכנון המפורט ליערות אותו מבצעת קק"ל מחזק את מעמדם הסטטוטורי של היערות ותורם לפיתוחם מתוך ראייה כוללת ותפיסה מערכתית של היער.

תמ"א 22 היא אחד מנדבכי המרכזיים של תמ"א 35, תוכנית הקושרת אדם וסובב, וקובעת "דמות ארץ" המורכבת מפסיפס של שטחים בנויים ושמורים. בין השטחים השמורים תופסים היערות חלק נכבד כמרכיב ב"שדרה הירוקה", הנמתחת מצפון הארץ לדרומה, ובה מרוכזים "נכסי הערך" של ארץ ישראל.